THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

חנוכה און דאס אידישע קינד

אידישע עלטערן באקלאגן זיך דא אפט אין דער דאזיקער צייט פון יאר, וואס זייערע קינדער ווערן צופיל באאײנפלוסט פון די קריסטלאכע יום־טובים וואס פאלן אויס אן ערך גלייכצייטיק מיט דעם אידישן יום־טוב חנוכה. זיי זוכן עצות, ווי אזוי צו באפרייען זייערע קינדער פון דעם דאזיקן איינפלוס. וואס ווירקט באזונדערס שטארק אויף די אידישע קינדער אין די קלענערע אידישע ישובים, וואו עס פעלט א אידישע סביבה וואס זאל קאנען ארויסצייגן א שטארקערן ווידערשטאנד צו דעם דאזיקן איינפלוס.

און מען מוז דאך צוגעבן, אז אונזערע שכנים ווייסן ווי צו פייערן שיין זייער יום־טוב קריסמעס. פאר וואכן און וואכן פריער הויבן זיך אן די פארבאריטונגען צו דער פייערונג, אין וועלכער די קינדער שפילן די וויכטיקסטע ראל. די קינדער ווערן געהאלטן לאנג אין א צושטאנד פון שפאנונג און דערוואַרטונג. דער יום־טוב ווערט פאר זיי פארבונדן מיט שיינע לעגענדעס, וואס אפעלירן אזוי צו קינדערשע הערצער. און ווען דער טאג קומט, איז ער פאר זיי פול מיט צויבער און מיט פרייד.

עס איז נים קיין וואונדער, וואס די אידישע קינדער ווערן אויך באצויבערט פון דעם קריסטלאכן יום־טוב, — די היגע אידישע קינדער קריגן ליידער זייער ווייניק פון דעם פראכט פון זייערע אייגענע, אידישע יום־טובים . . .

אויב דאס איז אזוי, קאנען זיך די אידישע עלטערן אויף קיינעם נים באקלאגן. עס ליגט אין זייערע הענט צו געבן די קינדער די יום־טובים, אין וועלכע קינדער נוטיקן זיך ווי אין זונענ־שיין, פון אידישן קוואל. אויב זיי וויל נים זיי זאלן זיי שעפן פון נים־אידישן, — אין א געוויסער מאס אנ־מי־אידישן קוואל. אויב זיי מוזן עס נים, איז עס זייער אייגענע שולד, — זיי אליין צווינגען זייערע אייגענע קינדער אונטערצופאלן אונטער'ן איינ־פלוס פון יום־טוב קריסטלאכן יום־טוב, מיט וועלכן עס איז פול די גאנצע ארומי־קע לופט.

זאלן די אידישע עלטערן שיינקען אביסל מער אויפמערקזאמקייט צו די געלעגענהייטן וואס חנוכה גיט זיי אין דער הינזיכט. וואלטן זיי נים געדארפט מער מורא האבן פאר'ן איינפלוס פון קריסמעס אויף זייערע קינ־דער.

ווי די צויבער מעשות פון קריסמעס זיינען נים שיין, זיינען אבער א סך פרעכטיקער די געשיכטעס פון'ם אידישן קאמף פאר פרייהייט אין די צייטן פון די חשמונאים. דער קאמף פון א הייפעלע העלדן, וואס זיינען גע־ווען זיינע זיידעס, קאנן א וועלט מאכט. פאר די פרינציפן פון פרייהייט און גערעכטיקייט. וועלן זיכער אפעלירן צום הארצן פון'ם קינד מער, ווי די פרעמדע קריסמס לעגענדעס.

און אנב זיינען די געשיכטעס פון'ם אידישן קאמף פאר פרייהייט פון א גוואלדיקן דערציערישן ווערט פאר'ן אידישן קינד. דאס דערהויבט זיינע געפילן פון זעלבסט ווירדע און זעלבסט אכטונג און דערציט אים צו גלויבן אין די כחות פון רעכט קאנן מאכט אויס און צו קעמפן פאר גערעכטיקייט.

און פארוואס נים שאפן א יום־טוב'דיקע אטמאספערע אין דער היים, אן איבערברוך פון דער טאג־טעגלאכער וואכעדיקייט וואס פרעסט דא אויף אונזערע לעבנס און וואס טרייבט אונזערע קינדער צו זוכן זייער יום־טוב'די־קייט ערגעץ אנדערשוואו?

פארוואס נים מאכן חנוכה פאר'ן אידישן קינד דאס וואס קריסמעס איז פאר'ן קריסטלאכן?

חנוכה איז אב נים קיין רעליגיעזער יום־טוב, כאטש ער איז אויך פארבונדן געווארן מיט געוויסע רעליגיעזע טראדיציעס, ווען דאס אידישע לעבן איז געווען אינטענסיוו רעליגיעז. ער קאן געפייערט ווערן פון נים־רעליגיעזע אידן, פונקט ווי פון רעליגיעזע.

חנוכה איז פארבונדן מיט'ן היסטאריש קאמף פון אידישן פאלק פאר באפרייאונג, — איינער פון די דראמאטישסטע פרייהייטס קאמפן אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט. דער יום־טוב קאן געפייערט ווערן פון דער מענשהייט. פונקט ווי פון קאנסערוואטיוון.

די אידישע מאטעס און מאמעס, וואס ווילן נים אז זייערע קינדער זאלן פייערן דעם מיסטיש רעליגיעזן קריסטלאכן יום־טוב קריסמעס, זאלן זיי געבן דעם אידישן יום־טוב חנוכה.

וועט אמעריקע לייזן דאס פראבלעם פאר קאנאדע?

איינע פון קאנאדעס וויכטיקסטע נאציאנאלע פראבלעמען איז די אויסרינונג פון איר באפעלקערונג. די שכנות'שאפט פון א גרויסן אינדוס־טריעלן לאנד, מיט רייזיקע שטעט, ציט יעדן יאר אפ פון קאנאדע צענדלי־קער טויזנטער מענשן, וואס רופט זיך אפ שווער אויפ'ן לאנד וואס ליידעט שוין אזוי אויך פון א מאנגל פון באפעלקערונג.

דאס פראבלעם איז באזונדערס שארף איצט. ווען די אימיגראציע אין קאנאדע איז שטארק באשריינקט, און דער פארלוסט פון באפעלקערונג צו די פאראייניקטע שטאטן ווערט נים פארפילט געהעריק פון דער אימיגראציע.

דער אמעריקאנער קוואטא געזעץ האט אפגעשטעלט די איבערוואנ־דערונג פון קאנאדער נאטוראליזירטע בירגער אין די שטאטן, ארויפשטעל לנדיק זיי אויף די באשריינקטע קוואטעס פון די לענדער פון וואנען זיי שטא־מען. פאר די קאנאדער געבארענע זיינען אבער די גרעניצן געבליבן אפן, — און דאס זיינען דאך די, וואס די קאנאדער פאליטיקער ווילן אמווייניקסטנס פארלירן.

מען קאן נים זאגן, אז די אמעריקאנער אימיגראנטן שונאים זאלן האבן געווען שטארק צופרידן מיט דער דאזיקער לאגע. שוין נים איין פאר־זוך איז געמאכט געווארן פארצושלאגן די באשריינקונג פון קאנאדער איינ־וואנדערונג. אבער צוליב פאליטישע און עקאנאמישע טעמים האט מען ביז איצט קיין חשק נים געהאט דורכצופירן דארטן אזא סארט באשריינקונג, נים האבנדיק פאר איר דעם פאסיקן אויסרייד.

היינט איז דער אויסרייד דא, — די ארבעטסלאזיקייט. אויף אט דעם סמך ווייל מען אויף צוויי יאר צייט פארבאטן איינגאנצן די אימיגראציע, און קאנאדע וועט שוין במילא איינגעשלאסן ווערן אין דעם פארבאט. צום סוף פון די צוויי יאר וועט שוין קאנאדע געוויינט ווערן צו דעם דאזיקן מצב, ווי אנדערע לענדער האבן זיך צוגעוויינט צו דער קוואטא, און עס וועט נים זיין שווער אנצוהאלטן קעגן איר די באשריינקונגען.

און אונזער איינדרוק איז, אז די קאנאדער רעגירונג וועט נים מאכן קיין צימעס דערפון, און אויב זי וועט אפילו פראטעסטירן, וועט דאס זיין בלויז פון יוצא וועגן. ביי זיך אין הארצן וועלן די קאנאדער פאליטיקער זיין צופרידן. וואס די פאראייניקטע שטאטן לייזן פאר זיי א פראבלעם, וועלכע ווי אליין זיינען נים געווען בכח צו לייזן.

כל־זמן די עמיגראציע פון קאנאדע אין די שטאטן איז געווען פריי, האבן אונזערע פאליטיקער געמוזט זארגן זיך פאר דעם. ווי צו שאפן דא אין לאנד אזעלכע באדינונגען. אז די קאנאדער באפעלקערונג זאל נים וועלן לויפן אין די שטאטן. אמווייניקסטנס אויף אזויפיל וועט דער פארבאט פון קאנאדער אימיגראציע אין די שטאטן זיי באפרייען פון דער דאזיקער זארג.

און סענאטאר ריד, דער מאטע פון דעם צוויי יאריקן פארבאט ביל, וועט אזוי העלפן אונזערע קאנאדער פאליטיקער צו באפרייען זיך פון א דריקנדיקן פראבלעם.

זיינען אידן א מינאריטעט נאציע אין רומעניע?

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")
פון י. יעווין

די אידישע פראגע — א שפיל־באל פון דער אפאזיציע. — די פעלדפעבלישע שפראך פונ'ם גענעראל אווערעסקו און דער זיידענער לשון פון דוקא. ביידע קענן פראגן וואס שטיין דערליידיקט צו ווערן. — פון הויכער פאליטיק צו טרויעריקער ווירקלאכקייט. — דער אורטייל איבער טירגול־פרומאס און דער באַרשער פראצעס. — אין דערוואַרטונג פון א נייער היימלאזער כוואליע פון אוקראינע.

דער פאקט וואס די אפאזיציאנעלע פארטייען האבן, פאלגנדיק דעם רוף פונ'ם נייעם קעניג, זיך אומגעקערט אין פאר־לאמענט, איז עלול צו האבן א גוטע ווירקונג אויף דער לאגע פון די אידן. יעדע פון די אפאזיציאנעלע פארטייען זוכט צו געווינען די סימפאטיע פון די אידן, און די אידישע פראגע ווערט, נים מיט זייער שולד, אוועקגעשטעלט אויפ'ן פאדערגרונד פונ'ם פאליטישן לעבן.

ס'איז קלאר, אז מ'טוט עס נים צוליב אהבת מרדכי, נאר משנאת המן. נאר דער־ווייל געבן די אנפירער פון דער אפאזיציע לאנגע אינטערוויוען וועגן דער אידישער פראגע אין רומעניען און באמיען זיך צו באוויזן, אז זיי זיינען מעולם געווען די איבערגעגעבנסטע אידן פריינט.

נענעראל אוועריעסקו, דער שעף פון דער פאלקס־פארטיי, האט אפגעגעבן א לאנגע דערקלערונג און צווישן אנדערן געזאגט:

"כ'בין קיינמאל נים געווען קיין אנטי־סעמיט, כ'בין אבער אויך נים קיין אוהב ישראל. כ'מוז אבער צוגעבן אז די אידן האבן געשפילט אן אנטשיידענע ראל אין דער עקאנאמישער אנטוויקלונג פונ'ם לאנד אונזערן. דערפאר דערלויב איך מיר פעסט־צושטעלן, אז אן די אידן וואלטן מיר נים געהאט קיין האנדל און נים קיין אינדוס־טריע. דארום מוז מען די עמאנסיפאציע, וואס די אידן האבן באקומען נאך דעם קריג, באטראכטן אביעקטיוו און באזייר־טיקן די רייבונגען, וואס זיינען דערמיט פארבונדן. איך אקצעפטיר נים די סיסטעם פון איבערטרייבונגען, ווי אויך פון פאר־שפרעכונגען. איך בין דארום קאטעגאריש קעגן אנטיסעמיטישע עקסצעסן און אזא זיך ארויס קעגן דעמאנאגישע הבטחות, וואס ווערן דורך איניקע פאליטיקער גע־נעבן די אידן".

איבערגייענדיק צו די איבעריקע פראגן באריירט נענעראל אוועריעסקו אין א פריינטלאכן טאן די שול־פראגע. די פראגע ווענן די קהלות, ווענן בירגערשאפט. דאך זאגט זיך דער שעף פון דער פאלקס־פאר־טיי קאטעגאריש אויס קעגן דער אידישער נאציאנאלער פארטיי און באטראכט דעם דאזיקן סעפאראטיזם פאר א שעדלאכן שריט. דערביי מאכט ער א פיינלאך פנים לגבי די מינדערהייטן און איילט זיך צו צוגעבן, אז ער באטראכטן נים די אידן אלס מינדערהייט, נאר בלויז אלס רעליגי־עזע גרופע.

"אויב די אידן האבן אינטערעסן, פאר־ענדיקט אוועריעסקו, וואס שטאמען פון זיי־ער גלויבן און עבר, קאנען די לעצטע באַ־פרידיקט ווערן אין די ראמען פון די רו־מענישע פארטייען. דער אנטיסעמיטיזם זעלבסט וואלט פארלאָרן דעם באדן אונ־טער זיך, און מיט דעם צייט וואלט איני־נאנצן דורך אזא מין מיטארבעט באזוי־טיקט נעווארן די רייבונגען. וואס מיר באאבאכטן איצט".

די פרימיטיווע אויפפאסונג פונ'ם מי־ליטער־מאן ווערט נעטיילט אין באצוג צו די מינדערהייטס־פארטייען דורכן גייסט־ריכן פארשטייער פון דער בראטיאנו פארטיי, — י. דוקא.

דער לעצטער וואס רעכנט זיך פאר'ן גייסטיקן פירער פון דער יאר לאנג מעכט־קער ליבעראלער פארטיי, האט אפגעגעבן א לאנגע דערקלערונג און צווישן אנדערן געזאגט:

"כ'בין קיינמאל נים געווען קיין אנטי־סעמיט, כ'בין אבער אויך נים קיין אוהב ישראל. כ'מוז אבער צוגעבן אז די אידן האבן געשפילט אן אנטשיידענע ראל אין דער עקאנאמישער אנטוויקלונג פונ'ם לאנד אונזערן. דערפאר דערלויב איך מיר פעסט־צושטעלן, אז אן די אידן וואלטן מיר נים געהאט קיין האנדל און נים קיין אינדוס־טריע. דארום מוז מען די עמאנסיפאציע, וואס די אידן האבן באקומען נאך דעם קריג, באטראכטן אביעקטיוו און באזייר־טיקן די רייבונגען. וואס זיינען דערמיט מיט א רומענישער פארטיי. ארויסגעטריטן נים די סיסטעם פון איבערטרייבונגען, ווי אויך פון פאר־שפרעכונגען. איך בין דארום קאטעגאריש קעגן אנטיסעמיטישע עקסצעסן און אזא זיך ארויס קעגן דעמאגאגישע הבטחות, וואס ווערן דורך איניקע פאליטיקער גע־נעבן די אידן".

"איר ווילט נים אז מען זאל אונ־זער מיטארבעט מיט'ן פארבאנד פון די רו־מענישע אידן, וועלכע האבן געבראכט גלענצנדע רעזולטאטן, פארלייכט די פאלי־גען פון אונזער בלאק מיט דער "אוניונעא" מיט דעם איצטיקן שידוך, וואס די נאציאָ־נאלע אידן, האבן געמאכט מיט די נאציאָ־נאל־צאראניסטן, און איר וועט זעען, אז דער סעפאראטיזם האט געפירט צו א פולן באנקראט".

דא בלייבט שוין צו פרעגן פארוואס איז א בלאק צווישן דער "אוניונעא" און דער בראטיאנו פארטיי א זונג מן השמים אין מעכנישער קארטעל, וואס די ציוניסטן האָ־בען געמאכט מיט דער איצטיקער רעגי־רונגס פארטיי־שטראף?

דא טרעטן מיר שוין אריין אין דעם פאַ־ליטישן יאריד, וואו די אויפריכטיקייט טרעט אפ דעם פלאץ דעם טרוקענעם חש־בון און פארטיי־קאנקורענץ. אלעמען איז פריש אין זכרון בראטיאנו־מארע און אלע געלעגן אויפ'ן האנד, און זיי־ער צייט ווייניק רעספעקטירט די אידישע רעכט. דארום שיינט אונז די ארגומענטא־ציע פונ'ם ה' דוקא צו זיין זייער א וואקל־דיקע און איז אויסגערעכנט בלויז אויף יענע, וואס האבן א קורצן זכרון און קנאפע נאציאנאלע ווירדע.

די אויספארשונגען פון ביידע פארטיי־פירער זאגט ערות, אז די אפאזיציע וזכט, אין געיאג נאך פארבינדעטע, א שטיצע ווערן ארויסגעשיקט. די נאציאנאל צאראַ־ניסטישע רעגירונג שפייזט די אידישע באַ־פעלקערונג חדשים לאנג מיט הבטחות, און איצט איז דא א גרונד צו מיינען, אז דער נעזעץ וועט עגדלאך געענדערט ווערן אין א מער אדער ווייניקער גינסטיקן זין.

די לעצטע פראגע איז דער רעגולאמענט פון די קהלות. די אומגליקלאכע "ענדערונ־גען" פון מיניסטער וולאד האבן דערפירט דערצו, אז דער קהלה־בוי איז פאראליזירט געווארן אינ'ם סאמע אנפאנג. איצט דארף אנטגילטיק אויסגעארבעט ווערן דער רע־גולאמענט צום קולטוס־נעזעץ, און די אי־דישע פארלאמענטאריער באמיען זיך צו־זאמען מיט די עקזיסטירנדע קהלות צו לינדערן די נזירה און אריינטראגן די מע־לאכע אויסבעסערונגען.

אין די דאזיקע לעבנסווייסטיקע פראגן וועלן די אידן געפינען פארבינדעטע אין דער אפאזיציע. די דאזיקע פריינטשאפט איז באמת נים פון קיין גוטן. אויס אט דער פון אזא מין אינגלייכצייטיק א קאַ־לעקטיווע און אינדיווידועלע דערשיינונג. דער איד פילט זיך שלעכט אויף א פרעמד לאנד און ווייל עזרעיקומען אויף די הייר־ליקע מקומות פון זיין אפשטאם; דער מענש פילט אויף זיך דעם דרוק פון די יוגנט־חטאים און ווייל אפזוכן די אינערלא־כע לויטערקייט אין דער נאָענטקייט פון גאט. ער בלאנדזשעט ארום אין אומזיכער־קייט, כדי צו אפזוכן זיין אידישקייט און זיך אליין. אט דאס הייסט א דורכגעלעב־טער ציון דראנג: נים קיין פארטיי־פראגראם, נאר א טיף אינטימע נויטווענ־דיקייט. אין א טראגישער איינזאמקייט בלאנזשעט ער ארום עוויש די טאלערער בערג, דער בליק אנגעווענדעט צו די ווייר־טע מדבריות; אין ער געזעגנט זיך מיט דער וועלט, אין וועלכער ער האט בין איצט געלעבט. ער פארלאזט זיין משפחה און זיינע פריינט, זיינע חברים און זיי־נע שילער, כדי צו אפזוכן די הייליקע שטאט. (אפרא. — וועמען ער האט גע־שיינקט זיינע ווילדסטע ליבע פאעטען, איז געווים נים געווען קיין אויסגעטראכטע ליטעראַרישע פיגור. "כ'האב מורא פאר מיינע יוגנט־חטאים . . . מיין נשמה און מיין בלוט איז פול מיט זינד. דער פאעט דערט אויף אפט וועגן א "נדר" וואס האט א שייכות צו זיין עולה־רגל זיין קיין ירו־שלים).

זוכנדיק ירושלים שרייבט ער:

...וואו נאטס הערלאכקייט איז אזוי נאענט צו דיר,
וואו פאר דעם אריינגאנג איז'ם הימל, האט נאט געפעגט זיינע טירן.

זיין רייזע איז עגלאך צו א טריאומפאלן מארש פון א פאפולערן העלד. פון קורדא־וואַ־ניז אלעקסאנדריע האט מען אים אויס־געגוטען מיט פייערלאכקייטן, ווי ס'קומט דעם גרעסטן פאעט פון'ם גלות. אזוי דאס איז געווען א רייזע צום טויט. זיין סוף איז אפהאנגען אין זיך צום טויט. זיין סוף איז אפהאנגען מיט לעבענדעם: פאר דיר טויט־רען פון ירושלים איז ער דער "הרג'עס גע־ווארן דורך א סאראזיגישן ריטער, און מיט די ווערטער פון א ציון־ליד אויף די ליפּ־ן, האט ער אויסגעהויבט זיין נשמה.

איצט שפאצירט ארום אין דיר נאסו פון טאלעדא, וואו יהודה הלוי האט גע־חלומ'ט, וואו זיין נשמה האט פליגל באקר־מען. דא פיל איך אים כמעט פיזיש נאָ־ענט. דא ווערן פאר מיר פארשטענדלאך א סך טונקעלע שטריכן אין דער ניי־העב־ריאישער ליטעראטור. איך ווייל נים, הלי־לה, גרינגשעצן די פילאלאגישע מעטאדן פון דער ליטעראַרישער געשיכטע. איך פערזעלבאך האלט פאר נויטיק, אז מען מוז דורכגיין דאס לאנד פונ'ם פאעט, דורכ־שטודירן דאס געגנט, וואו ער איז אויפגע־וואַכסן געווארן, די נאסן דורך וועלכע מ־פלעג דורכגיין, די לופט, מיט וועלכער ער האט אין זיך אריינגעאטעמט אין דעם הימל. וואס האט זיך איבער זיין קאפ גע־ציינן. דא זע איך אים אין די ארגאנישע פארהעלטענישן, אין וועלכע ער האט גע־לעבט און האט זיינע ווערק געשאפן; איך זע דעם מענשן הינטער דעם שריפטשטע־לער. דא זוך איך אפ עפעס וואס פונ'ם ריט'ם פון זיין לעבן און איך קאן בעסער משיג זיין דעם אויסערלאכן און דעם אי־נערלאכן ריטם פון זיינע שירים. אויף אט די ערגר, וואס וואַרימען אזוי איז דיר אט כע מקומות פון ארום ירושלים, אז א זייט פון דער שטאטישער קהלה, האט דער, אויף דער וועלט שפעט געקומענער תהילים זינ־גער, דערהערט אין זיך זיי שטימען פון ביבלישע משוררים. זיין לירזים און זיין פערזעלבאכייט האבן געטראגן אויף זיך א שטעמפל פון אור־אלטע, פאטריארכאלע צייטן; מ'וואלט נעקאנט זאגן: דער אריך־ישראל נייסט האט געוואכט אין אים. מער ווי אלע אנדערע נאך־ביבלישע פאעטן איז באוויזן, ער געשטאנען נאענט צו די אלטע זיינער און אנזאגער. אין זיין בגרות־עלטער מאכט ער אן איינדרוק — מיט זיין טיף רעליגי־עזער שטימונג און אייניקע ערטער אין זיינע ציון לידער, וואס האבן א שיי־כות צו זיין פערזענלאכן לעבן). זיין בענק־ליעדקייט אין גלייכצייטיק א קאַ־לעקטיווע און אינדיווידועלע דערשיינונג. דער איד פילט זיך שלעכט אויף א פרעמד לאנד און ווייל עזרעיקומען אויף די הייר־ליקע מקומות פון זיין אפשטאם; דער מענש פילט אויף זיך דעם דרוק פון די יוגנט־חטאים און ווייל אפזוכן די אינערלא־כע לויטערקייט אין דער נאָענטקייט פון גאט. ער בלאנדזשעט ארום אין אומזיכער־קייט, כדי צו אפזוכן זיין אידישקייט און זיך אליין. אט דאס הייסט א דורכגעלעב־טער ציון דראנג: נים קיין פארטיי־פראגראם, נאר א טיף אינטימע נויטווענ־דיקייט. אין א טראגישער איינזאמקייט בלאנזשעט ער ארום עוויש די טאלערער בערג, דער בליק אנגעווענדעט צו די ווייר־טע מדבריות; אין ער געזעגנט זיך מיט דער וועלט, אין וועלכער ער האט בין איצט געלעבט. ער פארלאזט זיין משפחה און זיינע פריינט, זיינע חברים און זיי־נע שילער, כדי צו אפזוכן די הייליקע שטאט. (אפרא. — וועמען ער האט גע־שיינקט זיינע ווילדסטע ליבע פאעטען, איז געווים נים געווען קיין אויסגעטראכטע ליטעראַרישע פיגור. "כ'האב מורא פאר מיינע יוגנט־חטאים . . . מיין נשמה און מיין בלוט איז פול מיט זינד. דער פאעט דערט אויף אפט וועגן א "נדר" וואס האט א שייכות צו זיין עולה־רגל זיין קיין ירו־שלים).

...וואו נאטס הערלאכקייט איז אזוי נאענט צו דיר,
וואו פאר דעם אריינגאנג איז'ם הימל, האט נאט געפעגט זיינע טירן.

זיין רייזע איז עגלאך צו א טריאומפאלן מארש פון א פאפולערן העלד. פון קורדא־וואַ־ניז אלעקסאנדריע האט מען אים אויס־געגוטען מיט פייערלאכקייטן, ווי ס'קומט דעם גרעסטן פאעט פון'ם גלות. אזוי דאס איז געווען א רייזע צום טויט. זיין סוף איז אפהאנגען מיט לעבענדעם: פאר דיר טויט־רען פון ירושלים איז ער דער "הרג'עס גע־ווארן דורך א סאראזיגישן ריטער, און מיט די ווערטער פון א ציון־ליד אויף די ליפּ־ן, האט ער אויסגעהויבט זיין נשמה.

איצט שפאצירט ארום אין דיר נאסו פון טאלעדא, וואו יהודה הלוי האט גע־חלומ'ט, וואו זיין נשמה האט פליגל באקר־מען. דא פיל איך אים כמעט פיזיש נאָ־ענט. דא ווערן פאר מיר פארשטענדלאך א סך טונקעלע שטריכן אין דער ניי־העב־ריאישער ליטעראטור. איך ווייל נים, הלי־לה, גרינגשעצן די פילאלאגישע מעטאדן פון דער ליטעראַרישער געשיכטע. איך פערזעלבאך האלט פאר נויטיק, אז מען מוז דורכגיין דאס לאנד פונ'ם פאעט, דורכ־שטודירן דאס געגנט, וואו ער איז אויפגע־וואַכסן געווארן, די נאסן דורך וועלכע מ־פלעג דורכגיין, די לופט, מיט וועלכער ער האט אין זיך אריינגעאטעמט אין דעם הימל. וואס האט זיך איבער זיין קאפ גע־ציינן. דא זע איך אים אין די ארגאנישע פארהעלטענישן, אין וועלכע ער האט גע־לעבט און האט זיינע ווערק געשאפן; איך זע דעם מענשן הינטער דעם שריפטשטע־לער. דא זוך איך אפ עפעס וואס פונ'ם ריט'ם פון זיין לעבן און איך קאן בעסער משיג זיין דעם אויסערלאכן און דעם אי־נערלאכן ריטם פון זיינע שירים. אויף אט די ערגר, וואס וואַרימען אזוי איז דיר אט כע מקומות פון ארום ירושלים, אז א זייט פון דער שטאטישער קהלה, האט דער, אויף דער וועלט שפעט געקומענער תהילים זינ־גער, דערהערט אין זיך זיי שטימען פון ביבלישע משוררים. זיין לירזים און זיין פערזעלבאכייט האבן געטראגן אויף זיך א שטעמפל פון אור־אלטע, פאטריארכאלע צייטן; מ'וואלט נעקאנט זאגן: דער אריך־ישראל נייסט האט געוואכט אין אים. מער ווי אלע אנדערע נאך־ביבלישע פאעטן איז באוויזן, ער געשטאנען נאענט צו די אלטע זיינער און אנזאגער. אין זיין בגרות־עלטער מאכט ער אן איינדרוק — מיט זיין טיף רעליגי־עזער שטימונג און אייניקע ערטער אין זיינע ציון לידער, — פון אייגעס, וואס איז געבוירן געווארן אין כנען. ער האט זיך נים באנגעבן מיט דער אזוי צו זאגן אויסערלאכער זייט פונ'ם גלויבן, וואס האט דוקא נאר א גרויסע ראל גע־שפילט ביי די מיטגלויביקער פון זיין צייט; די מיטגלויביקער פון זיין האבן אים זייער ווייניק געזאגט: ער האט אפגעזוכט דעם וועג צו די קלארסטע קווא־לען פונ'ם גלויבן, צו א דיריקטער ביריכות אין נאט דורך דער הייליקער שריפט. דער אמת'ער קלאנג פונ'ם תהלים דרינגט ארויס פון זיינע לידער וועגן ער זינגט:

שטענדיק זוך איך דיין קענגווארט,
מיט מיין הארץ נאכצוגעהן דיין ווארט.

ס'איז פארא אין זיין עבר א פינסטע־רער פונקט, וואס ער האט מיט זיין גאנצן הארצן געוואלט אויסמעקן (מ'האט זייער ווייניק אכט געגעבן אויף אייניקע ערטער אין זיינע ציון לידער, וואס האבן א שיי־כות צו זיין פערזענלאכן לעבן). זיין בענק־ליעדקייט אין גלייכצייטיק א קאַ־לעקטיווע און אינדיווידועלע דערשיינונג. דער איד פילט זיך שלעכט אויף א פרעמד לאנד און ווייל עזרעיקומען אויף די הייר־ליקע מקומות פון זיין אפשטאם; דער מענש פילט אויף זיך דעם דרוק פון די יוגנט־חטאים און ווייל אפזוכן די אינערלא־כע לויטערקייט אין דער נאָענטקייט פון גאט. ער בלאנדזשעט ארום אין אומזיכער־קייט, כדי צו אפזוכן זיין אידישקייט און זיך אליין. אט דאס הייסט א דורכגעלעב־טער ציון דראנג: נים קיין פארטיי־פראגראם, נאר א טיף אינטימע נויטווענ־דיקייט. אין א טראגישער איינזאמקייט בלאנזשעט ער ארום עוויש די טאלערער בערג, דער בליק אנגעווענדעט צו די ווייר־טע מדבריות; אין ער געזעגנט זיך מיט דער וועלט, אין וועלכער ער האט בין איצט געלעבט. ער פארלאזט זיין משפחה און זיינע פריינט, זיינע חברים און זיי־נע שילער, כדי צו אפזוכן די הייליקע שטאט. (אפרא. — וועמען ער האט גע־שיינקט זיינע ווילדסטע ליבע פאעטען, איז געווים נים געווען קיין אויסגעטראכטע ליטעראַרישע פיגור. "כ'האב מורא פאר מיינע יוגנט־חטאים . . . מיין נשמה און מיין בלוט איז פול מיט זינד. דער פאעט דערט אויף אפט וועגן א "נדר" וואס האט א שייכות צו זיין עולה־רגל זיין קיין ירו־שלים).

...וואו נאטס הערלאכקייט איז אזוי נאענט צו דיר,
וואו פאר דעם אריינגאנג איז'ם הימל, האט נאט געפעגט זיינע טירן.

זיין רייזע איז עגלאך צו א טריאומפאלן מארש פון א פאפולערן העלד. פון קורדא־וואַ־ניז אלעקסאנדריע האט מען אים אויס־געגוטען מיט פייערלאכקייטן, ווי ס'קומט דעם גרעסטן פאעט פון'ם גלות. אזוי דאס איז געווען א רייזע צום טויט. זיין סוף איז אפהאנגען מיט לעבענדעם: פאר דיר טויט־רען פון ירושלים איז ער דער "הרג'עס גע־ווארן דורך א סאראזיגישן ריטער, און מיט די ווערטער פון א ציון־ליד אויף די ליפּ־ן, האט ער אויסגעהויבט זיין נשמה.

איצט שפאצירט ארום אין דיר נאסו פון טאלעדא, וואו יהודה הלוי האט גע־חלומ'ט, וואו זיין נשמה האט פליגל באקר־מען. דא פיל איך אים כמעט פיזיש נאָ־ענט. דא ווערן פאר מיר פארשטענדלאך א סך טונקעלע שטריכן אין דער ניי־העב־ריאישער ליטעראטור. איך ווייל נים, הלי־לה, גרינגשעצן די פילאלאגישע מעטאדן פון דער ליטעראַרישער געשיכטע. איך פערזעלבאך האלט פאר נויטיק, אז מען מוז דורכגיין דאס לאנד פונ'ם פאעט, דורכ־שטודירן דאס געגנט, וואו ער איז אויפגע־וואַכסן געווארן, די נאסן דורך וועלכע מ־פלעג דורכגיין, די לופט, מיט וועלכער ער האט אין זיך אריינגעאטעמט אין דעם הימל. וואס האט זיך איבער זיין קאפ גע־ציינן. דא זע איך אים אין די ארגאנישע פארהעלטענישן, אין וועלכע ער האט גע־לעבט און האט זיינע ווערק געשאפן; איך זע דעם מענשן הינטער דעם שריפטשטע־לער. דא זוך איך אפ עפעס וואס פונ'ם ריט'ם פון זיין לעבן און איך קאן בעסער משיג זיין דעם אויסערלאכן און דעם אי־נערלאכן ריטם פון זיינע שירים. אויף אט די ערגר, וואס וואַרימען אזוי איז דיר אט כע מקומות פון ארום ירושלים, אז א זייט פון דער שטאטישער קהלה, האט דער, אויף דער וועלט שפעט געקומענער תהילים זינ־גער, דערהערט אין זיך זיי שטימען פון ביבלישע משוררים. זיין לירזים און זיין פערזעלבאכייט האבן געטראגן אויף זיך א שטעמפל פון אור־אלטע, פאטריארכאלע צייטן; מ'וואלט נעקאנט זאגן: דער אריך־ישראל נייסט האט געוואכט אין אים. מער ווי אלע אנדערע נאך־ביבלישע פאעטן איז באוויזן, ער געשטאנען נאענט צו די אלטע זיינער און אנזאגער. אין זיין בגרות־עלטער מאכט ער אן איינדרוק — מיט זיין טיף רעליגי־עזער שטימונג און אייניקע ערטער אין זיינע ציון לידער, — פון אייגעס, וואס איז געבוירן געווארן אין כנען. ער האט זיך נים באנגעבן מיט דער אזוי צו זאגן אויסערלאכער זייט פונ'ם גלויבן, וואס האט דוקא נאר א גרויסע ראל גע־שפילט ביי די מיטגלויביקער פון זיין צייט; די מיטגלויביקער פון זיין האבן אים זייער ווייניק געזאגט: ער האט אפגעזוכט דעם וועג צו די קלארסטע קווא־לען פונ'ם גלויבן, צו א דיריקטער ביריכות אין נאט דורך דער הייליקער שריפט. דער אמת'ער קלאנג פונ'ם תהלים דרינגט ארויס פון זיינע לידער וועגן ער זינגט:

שטענדיק זוך איך דיין קענגווארט,
מיט מיין הארץ נאכצוגעהן דיין ווארט.

ס'איז פארא אין זיין עבר א פינסטע־רער פונקט, וואס ער האט מיט זיין גאנצן הארצן געוואלט אויסמעקן (מ'האט זייער ווייניק אכט געגעבן אויף אייניקע ערטער אין זיינע ציון לידער, וואס האבן א שיי־כות צו זיין פערזענלאכן לעבן). זיין בענק־ליעדקייט אין גלייכצייטיק א קאַ־לעקטיווע און אינדיווידועלע דערשיינונג. דער איד פילט זיך שלעכט אויף א פרעמד לאנד און ווייל עזרעיקומען אויף די הייר־ליקע מקומות פון זיין אפשטאם; דער מענש פילט אויף זיך דעם דרוק פון די יוגנט־חטאים און ווייל אפזוכן די אינערלא־כע לויטערקייט אין דער נאָענטקייט פון גאט. ער בלאנדזשעט ארום אין אומזיכער־קייט, כדי צו אפזוכן זיין אידישקייט און זיך אליין. אט דאס הייסט א דורכגעלעב־טער ציון דראנג: נים קיין פארטיי־פראגראם, נאר א טיף אינטימע נויטווענ־דיקייט. אין א טראגישער איינזאמקייט בלאנזשעט ער ארום עוויש די טאלערער בערג, דער בליק אנגעווענדעט צו די ווייר־טע מדבריות; אין ער געזעגנט זיך מיט דער וועלט, אין וועלכער ער האט בין איצט געלעבט. ער פארלאזט זיין משפחה און זיינע פריינט, זיינע חברים און זיי־נע שילער, כדי צו אפזוכן די הייליקע שטאט. (אפרא. — וועמען ער האט גע־שיינקט זיינע ווילדסטע ליבע פאעטען, איז געווים נים געווען קיין אויסגעטראכטע ליטעראַרישע פיגור. "כ'האב מורא פאר מיינע יוגנט־חטאים . . . מיין נשמה און מיין בלוט איז פול מיט זינד. דער פאעט דערט אויף אפט וועגן א "נדר" וואס האט א שייכות צו זיין עולה־רגל זיין קיין ירו־שלים).

...וואו נאטס הערלאכקייט איז אזוי נאענט צו דיר,
וואו פאר דעם אריינגאנג איז'ם הימל, האט נאט געפעגט זיינע טירן.

זיין רייזע איז עגלאך צו א טריאומפאלן מארש פון א פאפולערן העלד. פון קורדא־וואַ־ניז אלעקסאנדריע האט מען אים אויס־געגוטען מיט פייערלאכקייטן, ווי ס'קומט דעם גרעסטן פאעט פון'ם גלות. אזוי דאס איז געווען א רייזע צום טויט. זיין סוף איז אפהאנגען מיט לעבענדעם: פאר דיר טויט־רען פון ירושלים איז ער דער "הרג'עס גע־ווארן דורך א סאראזיגישן ריטער, און מיט די ווערטער פון א ציון־